

AKY – Akavalaiset yrittäjät: Hyvinvointialueiden hankintapolitiikka uhkaa palveluiden saatavuutta ja pienyrittäjien elinkeinovapautta

30.3.2023 11:34:58 | [AKY - Akavalaiset yrittäjät ry](#)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyi hyvinvointialueille vuoden alussa. Sote-palveluiden on vastattava väestön tarpeeseen. Hyvinvointialueet voivat tuottaa palveluita omana toimintanaan tai hankkia palveluita yksityiseltä sektorilta. Hankintamenettelynä on useimmiten kilpailutus tai palveluseteli. Hyvinvointialueet ovat ratkaisseet palvelutuotantonsa eri tavoin. Joillakin alueilla on käytössä palveluseteli ja palveluntuottajien rekisteröintimenettelyt, toisilla taas on käynnissä erilaisia kilpailutuksia. Hankintalain tulkinta on osoittautunut alueilla kirjavaksi. Osa hyvinvointialueista on sulkenut julkisten hankintojen ulkopuolelle kaikki sellaiset palveluntarjoajat, jotka ovat työsuhteessa kyseiseen hyvinvointialueeseen.

Akavalaiset Yrittäjät AKY ry painottaa, että sekä alueiden asukkaita että heille palveluita tuottavia elinkeinoharjoittajia tulee kohdella tasapuolisesti palveluita järjestettäessä. Palvelutuotannon ei pidä eriytyä tai lisätä eriarvoisuutta.

Hyvinvointialueiden tulee noudattaa julkisissa hankinnoissa hankintalakia, jonka kolmannen pykälän mukaan *Hankintayksikön on kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia ja muita toimittajia tasapuolisesti ja syrjimättömästi sekä toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottaen. Jos tarjouskilpailussa ehdokkaana tai tarjoajana on hankintayksikön organisaatioon kuuluva yksikkö, hankintayksikön omistama yhteisö tai laitos taikka toinen hankintayksikkö, sitä on kohdeltava samalla tavoin kuin muita ehdokkaita ja tarjoajia.* Hankintalain valmistelutöiden (81 §) mukaan mahdollista eturistiriitaa pitää ensisijaisesti lähteä purkamaan *jotain muuta kautta kuin poissululla.* Suomen perustuslaki taas takaa elinkeinovapauden.

Ennen sote-uudistusta kuntien ja sairaanhoitopiirien oli useimmiten mahdollista ostaa palveluita muiden lähikuntien tai kuntayhtymien työntekijöiden tuottamina,

jolloin eturistiriitaa ei syntynyt. Nyt tilannetta on tulkittava uudelleen, koska kaikki sote-työntekijät ovat maantieteellisesti laajojen hyvinvointialueiden palveluksessa.

AKY – Akavalaiset yrittäjät ry katsoo, että hyvinvointialueen työntekijän sulkeminen julkisen hankinnan ulkopuolelle on ristiriidassa sekä perustuslain että hankintalain kanssa.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa on pulaa työvoimasta ja osaamisesta. Toisaalta hyvinvointialueilla ei ole aina mahdollisuutta tarjota vakituista kokoaikatyötä kaikille sote-ammattilaisille. Jotta sosiaali- ja terveysalan työvoima saadaan tehokkaasti käyttöön, hyvinvointialueilla työskentelevillä tulee olla mahdollisuus työskennellä omalla alueellaan myös yrittäjänä.

Tulevaisuuden työelämässä on oltava mahdollisuus monimuotoiseen työskentelyyn. Työ ja vapaa-aika tulee voida yhdistää joustavasti, eikä yrittäjyydelle tule asettaa esteitä.

Luonnollisesti työntekijä ei voi omassa palkkatyössään vaikuttaa siihen, mitkä asiakkaat hänen omaan yritykseensä ohjautuvat. Yhtä lailla on varmistettava, ettei työsuhteella ole vaikutusta asiakkaiden ohjautumiseen mahdollisille kilpailijoille. Arvioivan ja palveluihin ohjaavan tahon tulee olla selkeästi erillään palveluita tuottavasta yrityksestä.

Hyvinvointialueilla on vastuu siitä, että asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut. Tämä korostuu perusterveydenhuollon hoitotakuun tiukentuessa.

Hyvinvointialueiden työntekijöiden sulkeminen julkisten hankintojen ulkopuolelle tulee johtamaan siihen, että palveluntuottajia ei ole tarpeeksi kysyntään nähden. Tämä johtaa paitsi palveluiden ruuhkautumiseen, myös matkakustannusten lisääntymiseen. Sote-palvelut tulee pyrkiä tarjoamaan niin lähellä asiakasta kuin mahdollista.

Jarmo Mäkelä, AKYn sote-työryhmän puheenjohtaja
Suomen Fysioterapeutit
jarmo.makela@suomenfysioterapeutit.fi

Timo Saranpää, puheenjohtaja
AKY – Akavalaiset yrittäjät ry
timo.saranpaa@ekonomit.fi

Jari Lipsanen, puheenjohtaja
Suomen Psykologiliitto ry
jari.lipsanen@psyli.fi

Heta Piirto, toiminnanjohtaja
Suomen Puheterapeuttiliitto ry
heta.piiro@puheterapeuttiliitto.fi

Leila Mäkelä, toiminnanjohtaja
Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry
leila.makela@toimintaterapeuttiliitto.fi

Yhteyshenkilöt

Jarmo Mäkelä
AKYn sote-työryhmän puheenjohtaja

jarmo.makela@suomenfysioterapeutit.fi

Timo Saranpää
puheenjohtaja
AKY – Akavalaiset yrittäjät

Puh: [050 523 6005](tel:0505236005)

timo.saranpaa@ekonomit.fi

Lisätietoa julkaisijasta AKY - Akavalaiset yrittäjät ry

AKY - Akavalaiset yrittäjät ry
Ratavartijankatu 2

00520 Helsinki

aky@aky.fi

<https://aky.fi/>

AKY - Akavalaiset yrittäjät ry on korkeakoulutettujen yrittäjien edunvalvontajärjestö, johon kuuluu 23 jäsenjärjestöä ja näiden noin 17 000 pää- ja sivutoimista yrittäjäjäsentä. AKY on Suomen yrittäjien toimialajärjestöjäsen.

Hyvinvointialueiden ostopalveluiden hankintakriteerit uhkaavat palveluiden saatavuutta ja pienyrittäjien elinkeinovapautta

Vuoden 2023 alussa aloittaneilla hyvinvointialueilla on vapaus ja vastuu palveluiden järjestämisestä niiden tarvetta vastaavasti. Alueiden on mahdollista toteuttaa sosiaali- ja terveyspalvelut joko omana toimintana tai omaa toimintaa ja ostopalveluita yhdistämällä. Palveluiden ostamiseen voidaan käyttää hankintamenettelyä sekä palveluseteliä, joka täydentää omaa toimintaa ja ostopalveluita.

Hyvinvointialueet ovat tekemässä erilaisia ratkaisuja tarvittavien palveluiden tuottamiseksi. Joillakin alueilla on käytössä palveluseteli ja palveluntuottajien rekisteröintimenettelyt, joillakin taas on käynnissä jatkuva kilpailutus, tai erilaisia palvelukohtaisia kilpailutuksia. Alueilla näytetään tulkitsevan hieman eri tavoin hankintalakia, mikä saattaa johtaa palveluntarjonnan eriytymiseen ja epätasa-arvoiseen tilanteeseen niin asiakkaille kuin palveluntuottajille.

Akavalaiset Yrittäjät ry painottaa, että sekä alueiden asukkaita että heille palveluita tuottavia elinkeinoharjoittajia tulee kohdella tasapuolisesti palveluita järjestettäessä. Hyvinvointialueiden tulee hankinnoissaan noudattaa lakeja ja asetuksia, joista yksi tärkeimpiä on vastikään uudistettu hankintalaki. Sen 3§ mukaan *“Hankintayksikön on kohdeltava hankintamenettelyn osallistujia ja muita toimittajia tasapuolisesti ja syrjimättömästi sekä toimittava avoimesti ja suhteellisuuden vaatimukset huomioon ottaen.”* ja edelleen *“Jos tarjouskilpailussa ehdokkaana tai tarjoajana on hankintayksikön organisaatioon kuuluva yksikkö, hankintayksikön omistama yhteisö tai laitos taikka toinen hankintayksikkö, sitä on kohdeltava samalla tavoin kuin muita ehdokkaita ja tarjoajia”.*

Ennen sote-uudistusta ja hyvinvointialueita kuntien ja kuntayhtymien oli useimmiten mahdollista ostaa palveluita muiden lähikuntien tai kuntayhtymien työntekijöiden tuottamina. Eturistiriitaa ei siis syntynyt. Nyt tilannetta on tulkittava uudelleen, koska kaikki sote-työntekijät ovat maantieteellisesti laajojen hyvinvointialueiden palveluksessa.

Jotkut hyvinvointialueet ovat kilpailutuksissa ja muissa hankinnoissa asettaneet poissulkukriteeriksi sen, että palveluntarjoaja on työsuhteessa ko. hyvinvointialueeseen. Tämä yksiselitteinen poissulkukriteeri on ongelmallinen monella tavalla, eikä vähiten hankintalain valossa. Hankintalain 81§:n perusteluissa todetaan, että eturistiriitaa jopa siinä tilanteessa, että tarjoaja on itse osallistunut myös hankinnan suunnitteluun pitää ensisijaisesti lähteä purkamaan *jotain muuta kautta kuin poissululla*. Suomen perustuslaki taas takaa elinkeinovapauden. Näin ollen kilpailutuksesta poissulkukriteerit ovat herkästi ristiriidassa sekä perustuslain että hankintalain kanssa, jos poissulkukriteerit asetetaan näin laajoiksi.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden työvoima- ja osaamispula on laajasti tunnistettu ja tunnustettu asia. Tulevaisuuden työntekijöistä suuri osa ei välttämättä halua työskennellä koko-aikaisesti yhden työnantajan palveluksessa, vaan he haluavat yhdistellä työtä ja vapaa-aikaa itselleen parhaalla tuntuvalla tavalla eri elämäntilanteissa. Toisaalta hyvinvointialueilla ei ole myöskään kaikissa tilanteissa ole mahdollisuutta tarjota koko-aikaista ja toistaiseksi voimassa olevaa työsuhdetta. Jotta sosiaali- ja terveysalan työvoima saadaan tarpeenmukaisesti käyttöön, hyvinvointialueilla työskentelevillä ammattihenkilöillä tulee olla mahdollisuus työskennellä osa-aikaisesti yrittäjänä saman hyvinvointialueen sisällä, jossa he ovat töissä. Rajauksia tulee kuitenkin tehdä siten, että

työntekijä ei esimerkiksi voi omassa palkkatyössään vaikuttaa siihen, mitkä asiakkaat hänen yrityksensä palveluihin ohjautuvat sekä mahdollisesti sen osalta mille alueille palveluita voi tarjota. Arvioivan ja palveluihin ohjaavan tahon tulee olla selkeästi erillään palveluita tuottavasta yrityksestä.

Kaikissa tilanteissa hyvinvointialueilla on vastuu siitä, että asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut. Nyt asetetut poissulkukriteerit tulevat johtamaan siihen, että palveluntuottajia ei ole tarpeeksi kysyntään nähden. Hyvinvointialue ei voi edellyttää, että asiakas matkustaa ostopalveluita saadakseen toiselle hyvinvointialueelle, vaan palvelut on tarjottava niin lähellä asiakasta kuin mahdollista. Samalla tavoin hyvinvointialue ei voi edellyttää, että palveluntuottajat matkustavat toiselta hyvinvointialueelta tuottamaan palveluita sen alueelle. Hyvinvointialueita tuleekin nyt ohjata yhdenmukaiseen ja tarkoituksenmukaiseen toimintaan hankintoja järjestettäessä.

Allekirjoitukset